

بررسی همراهی جهش CCR5-d32 با دیابت نوع دو در افراد مبتلا به این بیماری در شهرستان رفسنجان

محمد کاظمی عرب آبادی^{۱*}، نیما نقوی^۲، غلامحسین حسن شاهی^۱، سید محمد علی سجادی^۳

خلاصه

سابقه و هدف: درحالی که دیابت شیرین نوع ۲ شایع‌ترین نوع دیابت‌هاست، اما علت اصلی ایجاد آن هنوز ناشناخته است. از جمله موارد احتمالی اثر گذار بر دیابت، برهم کنش سیستم کموکین‌ها و گیرنده‌های آنها می‌باشند. مطالعات نشان می‌دهد که جهش $\delta 32$ در ژن گیرنده CCR5 منجر به اختلال در بیان و عملکرد این گیرنده می‌شود. در این مطالعه به بررسی جهش شناخته شده $\delta 32$ در ژن CCR5 در بیماران دیابتی نوع ۲ می‌پردازیم.

مواد و روش‌ها: به منظور انجام این مطالعه به صورت مورد-شاهدی، نمونه خون محیطی از ۲۰۰ بیمار دیابتی نوع ۲ و ۳۰۰ فرد سالم در لوله‌های حاوی ماده ضد انعقاد EDTA جمع آوری شد. DNA از خون محیطی جدا شد. نمونه DNA بیماران از نظر وجود جهش $\delta 32$ با کمک تکنیک Gap-PCR بررسی شد و با گروه کنترل مورد مقایسه قرار گرفتند.

نتایج: بررسی‌ها در این جمعیت نشان داد که هیچ‌کدام از بیماران دیابتی نوع ۲ مورد مطالعه دارای جهش $\delta 32$ CCR5 نبودند. این در حالی است که تنها ۲ نفر از افراد سالم گروه کنترل دارای این جهش در ژن CCR5 خود بودند. بررسی‌های آماری هیچ‌گونه ارتباطی بین این جهش و بیماری دیابت نوع ۲ را نشان نداد.

نتیجه‌گیری: با توجه به این مطلب در اکثر قریب به اتفاق مطالعات انجام شده رابطه آماری بین ایجاد این نوع جهش و وقوع دیابت نوع ۲ پیدا نشده است و در مطالعه حاضر نیز چنین رابطه‌ای یافت نشد. می‌توان چنین نتیجه گرفت که به احتمال بسیار زیاد این جهش در ایجاد دیابت نوع ۲ نقشی ندارد.

واژگان کلیدی: دیابت شیرین نوع ۲، گیرنده CCR5، جهش

۱- استادیار مرکز تحقیقات پزشکی مولکولی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

۲- پزشک عمومی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

۳- استادیار گروه میکروبیولوژی ایمونولوژی و هماتولوژی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

* نویسنده مسوول: محمد کاظمی عرب آبادی

آدرس: رفسنجان، میدان انقلاب، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، دانشکده پزشکی، گروه میکروبیولوژی و ایمونولوژی

پست الکترونیک: kazemim@modares.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۳ ۲۹۲ ۶۱۱۳

دورنویس: ۰۳۹۱ ۵۲۲ ۵۲۰۹

تاریخ دریافت: ۸۷/۱۱/۳

تاریخ پذیرش نهایی: ۸۸/۵/۳۱

فصلنامه علمی - پژوهشی فیض، دوره سیزدهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۸، صفحات ۲۱۳-۲۰۸

مقدمه

موجود در سیستم ایمنی این افراد با افراد سالم از جمله اهداف محققین در این زمینه می‌باشد [۳]. یکی از عوامل سیستم ایمنی که امروزه توجه خاصی به عملکرد آنها می‌شود، کموکین‌ها و گیرنده‌های آنها می‌باشند [۲]. از جمله کموکین‌های مهم که محققین زیادی به اثر مهم آنها در طی پاسخ‌های ایمنی پی‌برده‌اند، کموکین‌های CCL5 (RANTES) و CCL4 (MIP-1 β)، CCL3 (MIP-1 α) می‌باشند [۲]. این کموکین‌ها اعمال خود را از طریق گیرنده CCR5

دیابت یکی از مشکلات حال حاضر دنیای امروز می‌باشد [۱]. در این بین دیابت شیرین نوع ۲ شایع‌ترین فرم محققین عوامل ژنتیکی و محیطی زیادی را در ایجاد این بیماری دخیل می‌دانند که از مهمترین آنها می‌توان عوامل مربوط به سیستم ایمنی را نام برد [۲]. برخی محققین بر این عقیده هستند که دیابت نوع ۲ شاید نوعی بیماری خود ایمنی بوده [۴،۳]. لذا بررسی تفاوت‌های

و آلرژمی بودند و سیگار نمی کشیدند.

استخراج DNA ژنومی

نمونه مورد بررسی در این بیماران و گروه کنترل، خون محیطی بود که با ماده ضد انعقاد EDTA مخلوط شده بود. DNA ژنومی افراد مورد بررسی از نمونه های خون محیطی و توسط کیت های استخراج DNA از شرکت Bioneer ساخت کشور انگلستان، مطابق با دستور العمل موجود، استخراج و در ویال های جداگانه تقسیم بندی شد و در دمای 20°C تا زمان انجام آزمایشات PCR نگهداری شدند.

واکنش *Gap-PCR*

به منظور بررسی وجود $\delta 32$ CCR5 پرایمرها به گونه ای طراحی شدند که ناحیه حذف شده مورد نظر را به طور کامل دربر داشته باشند. بنابراین بر اساس اندازه قطعه مورد نظر می توان به وجود جهش در این ناحیه پی برد. پرایمرهای طراحی شده در این مطالعه یک قطعه 188 bp را در نوع وحشی (بدون جهش) تکثیر می کردند و وجود محصول PCR با اندازه 156 bp نشان دهنده وجود $\delta 32$ در ژن مورد نظر خواهد بود. توالی پرایمرها به این صورت بود:

F: 5'-CAAAAAGAAGGTCTTCATTACACC-3'
R: 5'-CCTGTGCCTCTTCTCATTTTCG-3'

PCR در حجم 25 μl انجام شد که شامل این موارد بود:

tris-HCL هر 10 میلی مولار، MgCl_2 1/5 میلی مولار، ژلاتین 1 درصد، 200 میکرومول از هر dNTP، 0/6 μM از هر پرایمر، 500 نانوگرم از DNA استخراج شده به همراه آنزیم واحد آنزیم Taq polymerase نو ترکیب برای انجام PCR ابتدا یک سیکل به ترتیب روبه رو انجام می شد: 94°C به مدت 1 دقیقه، $58,5^{\circ}\text{C}$ به مدت 40 ثانیه، 72°C به مدت 40 ثانیه و سپس 35 سیکل با ترتیب مقابل انجام می شد: 94°C به مدت 40 ثانیه، $58,5^{\circ}\text{C}$ به مدت 40 ثانیه، 72°C به مدت 40 ثانیه. برای الکتروفورز ابتدا یک ژل آگارز 2 درصد به همراه اتیدیوم بروماید درست شد. سپس محصول PCR به همراه 50 bp ladder مورد الکتروفورز قرار گرفت. تمام مواد فوق از شرکت سیناژن تهیه شدند.

آنالیز آماری: نتایج با آزمون های t و مجذور کای و با استفاده از نرم افزار SPSS ویرایش 13 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

در طول این تحقیق تعداد 200 نفر از بیماران دیابتی و نیز 300 نفر از افراد سالم از نظر جهش $\delta 32$ مورد بررسی قرار گرفتند. میانگین سن افراد در دو گروه مورد و شاهد به ترتیب 40 ± 9 و

انجام می دهند [5]. این گیرنده مذکور جزء گیرنده های متصل شونده با G پروتئین ها (G protein coupled receptor: GPCR) می باشد که عمل خود یعنی انتقال سیگنال به داخل سلول را نیز به کمک همین مولکول ها انجام می دهد [6]. این گیرنده بر سطح زیر گروه هایی از لنفوسیت ها (لنفوسیت های $\text{CD}8^+$ T و NK Cells)، رده ماکروفاژ/مونوسیت ها و حتی بر سطح سلول های غیر ایمنی مثل فیبروبلاست ها و سلول های اندوتلیال و در مناطق غیر التهابی نیز بیان می شود [7]. به نظر می رسد که CCR5 در ایجاد کموتاکسی و بسیج سلول های صلاحیت دار ایمنی به محل های التهابی نقش عمده و وسیعی دارد؛ به گونه ای که مطالعات متعددی نیز این مطلب را تایید می کنند [5]. مطالعات گذشته نشان می دهد که یک جهش در تنها اگزون ژن CCR5 و متعاقباً حذف 32 نوکلئوتید ($\delta 32$) از این ناحیه منجر به بیان کاهش یافته و غیر عملکردی این مولکول بر سطح سلول های این افراد می شود [9,8]. در برخی جوامع این جهش به صورت پلی مورفیسم در آمده است [11,10]. بنابراین به نظر می رسد که وجود این جهش به علت عمل تعدیل کنندگی که در بیماری های خود ایمنی دارد [12]، می تواند در جلوگیری از ایجاد دیابت نقش داشته باشد. مطالعات مختلفی به بررسی این جهش با انواع بیماری ها از جمله دیابت پرداخته اند؛ اما از آنجایی که این مطالعات در مناطق جغرافیایی و نژادی متفاوت از کشور ما به انجام رسیده است، ما نیز تصمیم گرفتیم تا به بررسی این جهش در بیماران دیابتی نوع 2 شهرستان رفسنجان بپردازیم.

مواد و روش ها

نمونه گیری

این مطالعه به صورت مورد شاهدی طراحی و انجام شد. در طی این مطالعه، نمونه خون محیطی از 200 بیمار دیابتی نوع 2 (قند خون ناشتای بالای 150 mg/ml در دو نوبت) و 300 نفر از افراد غیر دیابتی (قند خون پایین تر از 100 mg/ml در دو نوبت) در لوله های حاوی ماده ضد انعقاد EDTA جمع آوری شد. انتخاب بیماران به صورت تصادفی (خوشه ای چند مرحله ای) از بین مراجعه کنندگان به کلینیک دیابت علی ابن ابی طالب (ع) شهر رفسنجان صورت گرفت. بیماران به گونه ای انتخاب شدند که دیابت آنها کنترل شده بود (با اندازه گیری HbA1c توسط کلینیک دیابت) و فقط تحت درمان دارویی بودند (انسولین دریافت نمی کردند). نمونه گیری با تفهیم کامل مبنی بر تحقیقاتی بودن نمونه گیری و با کسب رضایت کتبی از افراد انجام شد. دو گروه به گونه ای انتخاب شدند که عوامل مخدوش کننده به طور کامل حذف شوند؛ مثلاً دو گروه عاری از تمام علائم بیماری های عفونی

کای نشان می‌دهد که این اختلاف‌ها از نظر آماری معنی‌دار نیستند ($P=0/21$). به علاوه نسبت افراد دو گروه در طبقات اجتماعی بر اساس میزان درآمد ماهانه نیز اختلاف معنی‌دار آماری نداشته است ($P=0/14$) (جدول شماره ۱).

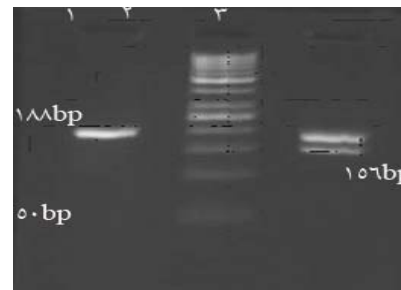
40 ± 8 سال بوده است. آزمون آماری t هیچ‌گونه اختلاف معنی‌داری را در بین دو گروه از نظر سن نشان نداد ($P=0/34$). تعداد ۱۸۰ (۶۰ درصد) نفر از گروه شاهد، زن و تعداد ۱۲۰ (۴۰ درصد) نفر، مرد بوده‌اند. این نسبت‌ها به ترتیب در گروه مورد برابر $121/5$ (۶۰/۵ درصد) نفر و $79/5$ (۳۹/۵ درصد) نفر بوده‌اند. آزمون آماری مجذور

جدول شماره ۱- مقایسه افراد شرکت کننده در مطالعه از نظر سن، جنس و سطح درآمد ماهانه

متغیرها	گروه های مورد مطالعه	
	سالم	بیمار
سن	40 ± 9	40 ± 8
جنس	زن	۱۲۱ (۶۰٪)
	مرد	۷۹ (۳۹/۵٪)
سطح درآمد	ضعیف (زیر ۲۰۰ هزار تومان)	۷۲ (۲۴٪)
	متوسط (۲۰۰-۶۰۰ هزار تومان)	۹۸ (۴۹٪)
	بالا (بالتر از ۶۰۰ هزار تومان)	۹۶ (۳۲٪)

طریق گیرنده CCR5 جهت انجام اعمال خود استفاده می‌کنند [۱۴]. بنابراین، میزان بیان این گیرنده بر عملکرد سیستم ایمنی تاثیرگذار خواهد بود. از جمله مواردی که منجر به کاهش بیان این گیرنده می‌شود، جهش $\delta 32$ است [۹، ۱۰]. در طی این جهش تعداد ۳۲ جفت باز از اگزون یک ژن CCR5 حذف شده و متعاقب آن میزان بیان این گیرنده به میزان زیادی کاهش می‌یابد [۹، ۱۰]. ما در این مطالعه به بررسی وجود جهش $\delta 32$ در بیماران دیابتی نوع ۲ پرداختیم. همان‌گونه که نتایج حاصل از مطالعات آماری بر روی دو گروه مورد و شاهد نشان می‌دهد (جدول شماره ۱)، دو گروه به خوبی از نظر سن، جنس و طبقه اجتماعی همسان سازی شده بودند. همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که بین دو گروه مورد و شاهد از نظر وجود جهش $\delta 32$ اختلاف معنی‌دار آماری وجود ندارد. با مطالعه تحقیقات گذشته می‌توان به این نکته دست یافت که اگر چه اکثر محققین به وجود این جهش در بین بیماران دیابتی پی برده بودند، اما در هیچ یک از مطالعات اختلاف معنی‌داری بین دو گروه مورد و شاهد مشاهده نشد. با مطالعه‌ای که Kalev و همکاران روی ۳۸ بیمار مبتلا به دیابت نوع ۱ و ۱۱۱ بیمار مبتلا به دیابت نوع ۲ انجام دادند، دریافتند که هیچ‌گونه اختلافی بین بیماران و گروه کنترل از نظر وجود جهش $\delta 32$ وجود ندارد [۱۵]. مطالعه اخیر ما بر روی بیماران دیابتی نوع ۲ مبتلا به نفروپاتی نیز نشان داد که هیچ یک از بیماران دارای جهش $\delta 32$ در ژن CCR5 نبودند [۱۶]. بر اساس اطلاعات موجود، مطالعه دیگری که به بررسی این جهش در بیماران دیابتی نوع ۲ پرداخته باشد، وجود ندارد. Gambelunghe و همکاران با مطالعه ۱۱۶ بیمار مبتلا به دیابت نوع ۱ به همراه ۱۲۷ فرد سالم نیز نتوانستند اختلافی بین

نتایج حاصل از بررسی جهش $\delta 32$ در دو گروه نشان داد که هیچ-کدام از بیماران مورد بررسی دارای جهش $\delta 32$ در ژن CCR5 خود نبودند. این در حالی است که تنها ۲ نفر از افراد سالم گروه کنترل دارای فرم هتروزیگوت این جهش بودند. آزمون‌های آماری هیچ‌گونه اختلاف معنی‌داری را بین دو گروه نشان نداد. نتایج حاصل از این مطالعه در شکل شماره ۱ نشان داده شده است.

شکل شماره ۱- نمونه‌ای از نتایج تکثیر ژن CCR5. ستون ۱، تکثیر ژن CCR5 بدون $\delta 32$ را نشان می‌دهد (قطعه ۱۸۸ bp)، ستون ۲، 50bp ladder و ستون ۳، محصول PCR که حاوی هر دو قطعه (هتروزیگوت) ۱۸۸ bp و ۱۵۶ bp (حاوی جهش $\delta 32$) را نشان می‌دهد.

بحث

به عقیده بسیاری از محققین عوامل مربوط به سیستم ایمنی سهم عظیمی در ایجاد دیابت نوع ۲ دارند [۱]. از جمله عواملی که موجب جهت‌گیری سیستم ایمنی و پاسخ‌های آن می‌شوند کموکین‌ها می‌باشند [۱۳]. کموکین‌های مهم که نقش موثری در بسیج سلول‌های ایمنی و فعال‌سازی آنها دارند RANTES، MIP- β و MIP- α را می‌توان نام برد [۱۴]. این سه کموکین از

دیگری مثل چند شکلی‌های ژنی موجود در ژن‌های سائتوکین‌های این دسته بیماران و دیگر ژن‌های مرتبط با سیستم ایمنی بپردازند.

نتیجه‌گیری

به طور کلی با توجه به تمامی مطالعات انجام شده در این زمینه و همچنین نتایج حاصل از بررسی ما به نظر می‌رسد که این فرضیه که جهش $\delta 32$ با ایجاد دیابت در ارتباط می‌باشد، مورد تایید نمی‌باشد.

بیماران دیابتی و گروه سالم پیدا کنند [۱۷]. مطالعه Yang و همکاران که روی ۲۶۰ بیمار مبتلا به دیابت نوع ۱ و ۱۰۴ فرد سالم انجام شده است نیز نتایج یکسانی با مطالعات ذکر شده داشت؛ به گونه‌ای که آنها نیز به هیچ‌گونه اختلافی دست پیدا نکردند [۱۸]. نتایج مطالعات دیگر محققین که به بررسی افزایش بیان CCR5 موجود سطح سلول‌های تک هسته‌ای خون پرداخته‌اند نیز بر این ادعا صحه می‌گذارد که ارتباطی بین وجود جهش $\delta 32$ و وقوع بیماری دیابت وجود ندارد [۱۹،۱۳]. نویسندگان این مقاله پیشنهاد می‌کنند دیگر محققین بهتر است به بررسی تفاوت‌های ژنتیکی

References:

- [1] Nathanson D, Nystrom T. Hypoglycemic pharmacological treatment of type 2 diabetes: Targeting the endothelium. *Mol Cell Endocrinol* 2009; 297(1-2): 112-26.
- [2] Karam JG, McFarlane SI. Prevention of type 2 DM: implications for adolescents and young adults. *Pediatr Endocrinol Rev* 2008; 5 Suppl 4: 980-8.
- [3] Arababadi MK, Pourfathollah AA, Daneshmandi S, Hassanshahi G, Zarandi ER, Shamsizadeh A, Rezaei MA, Eigder S. Evaluation of relation between IL-4 and IFN-g polymorphisms and type 2 diabetes. *IJBMS* 2009; 12(2): 100-4.
- [4] Arababadi MK, Nosratabadi R, Hassanshahi G, Yaghini N, Pooladvand V, Shamsizadeh A. Nephropatic complication of type-2 diabetes is following pattern of autoimmune diseases? *Diabetes Res Clin Pr* 2009; article in press.
- [5] Kasama T, Yajima N, Matsukura S, Adachi M. Macrophage inflammatory protein 1 and CCR5 as attractive therapeutic targets for HIV infection. *Recent Pat Antiinfect Drug Discov* 2006; 1(3): 275-80.
- [6] Gamo K, Kiryu-Seo S, Konishi H, Aoki S, Matsushima K, Wada K, et al. G-protein-coupled receptor screen reveals a role for chemokine receptor CCR5 in suppressing microglial neurotoxicity. *J Neurosci* 2008; 28(46): 11980-8.
- [7] Balistreri CR, Caruso C, Grimaldi MP, Listi F, Vasto S, Orlando V, et al. CCR5 receptor: biologic and genetic implications in age-related diseases. *Ann N Y Acad Sci* 2007; 1100: 162-72.
- [8] Ungvari I, Tolgyesi G, Semsei AF, Nagy A, Radosits K, Keszei M, et al. CCR5 Delta 32 mutation, Mycoplasma pneumoniae infection, and asthma. *J Allergy Clin Immunol* 2007; 119(6): 1545-7.
- [9] Chalmet K, Van Wanzele F, Demecheleer E, Dauwe K, Pelgrom J, Van Der Gucht B, et al. Impact of Delta 32-CCR5 heterozygosity on HIV-1 genetic evolution and variability--a study of 4 individuals infected with closely related HIV-1 strains. *Virology* 2008; 379(2): 213-22.
- [10] Ruiz-Ferrer M, Barroso N, Antinolo G, Aguilar-Reina J. Analysis of CCR5-Delta 32 and CCR2-V64I polymorphisms in a cohort of Spanish HCV patients using real-time polymerase chain reaction and fluorescence resonance energy transfer technologies. *J Viral Hepat* 2004; 11(4): 319-23.
- [11] Zheng B, Wiklund F, Gharizadeh B, Sadat M, Gambelunghe G, Hallmans G, et al. Genetic polymorphism of chemokine receptors CCR2 and CCR5 in Swedish cervical cancer patients. *Anticancer Res* 2006; 26(5B): 3669-74.
- [12] Favorova OO, Andreevski TV, Boiko AN, Sudomoina MA, Alekseenkov AD, Kulakova OG, et al. The chemokine receptor CCR5 deletion mutation is associated with MS in HLA-DR4-positive Russians. *Neurology* 2002; 59(10): 1652-5.
- [13] Bogdanski P, Pucek-Musialik D, Dytfeld J, Jagodzinski PP, Jablecka A, Kujawa A, et al. Influence of insulin therapy on expression of chemokine receptor CCR5 and selected inflammatory markers in patients with type 2 diabetes mellitus. *Int J Clin Pharmacol Ther* 2007; 45(10): 563-7.
- [14] Herder C, Illig T, Baumert J, Muller M, Klopp N, Khuseyinova N, et al. RANTES/CCL5 gene polymorphisms, serum concentrations, and incident type 2 diabetes: results from the MONICA/KORA Augsburg case-cohort study, 1984-2002. *Eur J Endocrinol* 2008; 158(5): R1-5.
- [15] Kalev I, Oselin K, Parlist P, Zilmer M, Rajasalu T, Podar T, et al. CC-chemokine receptor CCR5-del32 mutation as a modifying pathogenetic factor in type I diabetes. *J Diabetes Complications* 2003; 17(6): 387-91.
- [16] Arababadi MK, Naghavi N, Hassanshahi G, Mahmoodi M. Is CCR5-Delta32 mutation associated with diabetic nephropathy in type 2 diabetes? *Ann Saudi Med* 2009; 29(5): 413.

- [17] Gambelunghe G, Ghaderi M, Brozzetti A, Del Sindaco P, Gharizadeh B, Nyren P, et al. Lack of association of CCR2-64I and CCR5-Delta 32 with type 1 diabetes and latent autoimmune diabetes in adults. *Hum Immunol* 2003; 64(6): 629-32.
- [18] Yang B, Houlberg K, Millward A, Demaine A. Polymorphisms of chemokine and chemokine receptor genes in Type 1 diabetes mellitus and its complications. *Cytokine* 2004; 26(3): 114-21.
- [19] Dytfeld J, Bogdański P, Pupek-Musialik D, Jagodziński PP, Bryl W, Kujawa A. [Expression of chemokine receptor CCR5 in patients with type 2 diabetes]. *Pol Merkur Lekarski* 2006; 20(116): 195-8.